

УДК 94(37):355.48

DOI: 10.24919/2312-2595.40.123249

ТАРНАВСЬКИЙ Роман – аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (romaha94romaha@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-0860>

ПАРФЯНСЬКА КАМПАНІЯ МАРКА ЛІЦІНІЯ КРАССА

У статті доведено, що Марк Ліціній Красс повністю відповідальний за поразку у парфянській кампанії. Помилкою було саме рішення щодо парфянського походу. Мабуть, єдиним мотивом Красса було отримати гучну перемогу, щоб зрівнятися військовою славою з Цезарем та Помпеем. Встановлено, що Красс довіряв порадам тих, кому були байдужі інтереси Риму і не довіряв своїм воєначальникам. Він не лише не зміг використати ресурси своїх союзників, але своїми діями відштовхував їх. Доведено, що у критичні моменти Марк Красс втрачав контроль над ситуацією, не здійснював керівництво армією та піддавався тискові легіонерів приймаючи рішення.

Ключові слова: Марк Ліціній Красс, Рим, Парфія, парфянська кампанія.

ТАРНАВСКИЙ Роман – аспирант кафедры всемирной истории и специальных исторических дисциплин Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (romaha94romaha@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-0860>

ПАРФЯНСКАЯ КАМПАНІЯ МАРКА ЛИЦИНИЯ КРАССА

В статье доказано, что Марк Лициний Красс полностью ответственен за поражение в парфянской кампании. Ошибкой было само решение о парфянском походе. Видимо, единственным мотивом Красса было получить громкую победу, чтобы срав-

ниться военной славой с Цезарем и Помпеем. Установлено, что Красс доверял советам тех, кому были безразличны интересы Рима и не доверял своим военачальникам. Он не только не сумел использовать ресурсы своих союзников, но своими действиями отталкивал их. Доказано, что в критические моменты Марк Красс терял контроль над ситуацией, не осуществлял руководство армией и подвергался давлению легионеров при принятии решений.

Ключевые слова: Марк Лициний Красс, Рим, Парфия, парфянская кампания.

Постановка проблеми. У 60 р. до н. е. Помпей, Цезар та Красс уклали таємну угоду, за якою брали на себе взаємні зобов'язання щодо підтримки один одного. Ця угода відома сьогодні як «Перший тріумвірат». Важко сказати, чи учасники цього союзу розраховували на її довговічність, чи вважали її короточасним і ситуативним союзом. У будь-якому разі, тріумвіри зуміли реалізувати низку важливих ініціатив та стабілізувати суспільно-політичну ситуацію у Римі. Союз між трьома політиками було скріплено шлюбами: Помпей одружився з Юлією, дочкою Цезаря, а Цезар пошлюбив Кальпурнію, дочку Пізона. Але тріумвірат міг існувати лише доти, доки в ньому брали участь усі учасники. Подією, яка зумовила припинення існування Першого тріумвірату стала загибель Красса у 53 р. до н. е., під час Парфянського походу. Поразка римлян мала велике значення для зовнішньої політики Римської держави на Сході. Т. Моммзен зазначив, що це була перша перемога з часів Ахеменідів, яку отримав Схід над Заходом [7, 232]. К. Кріст наголошує, що катастрофа під Каррами десятиліттями тяжіла над подіями на східному кордоні Римської держави і наслідками її довелося займатися Цезарю, Антонію і Августу [6, 53]. Окрім того, катастрофа римської армії в Парфії та смерть Красса значною мірою зумовили загострення політичної кризи у Римській Республіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що Парфянський похід Марка Ліцинія Красса привертає значну увагу науковців. Подекуди звертання до цієї проблеми відбувається у контексті дослідження інших тем. К. Каутський називає похід Красса «грабіжницьким» [5, 116], Г. Вулф – непотрібним [14, 136]. С. Утченко бачить причини поразки римлян у тому, що похід Красса у

Парфію був підготовлений не достатньо ретельно [9, 151]. В. Дюрант та М. Ячиновська наголошують, що свою перевагу довела парфянська кіннота [4, 197; 11, 173].

Низка робіт присвячена саме цьому питанню. А. Бокшанін серед причин поразки римлян називав прагнення східних народів скинути владу західних греко-римських завойовників, недостатню обізнаність римлян з місцевими умовами і тактикою своїх противників і сліпу самовпевненість Красса. Він наголошує на тому, що протягом своєї військової кар'єри Марк Красс мав противниками армії, що були озброєні римською зброєю і застосовували римські тактичні прийоми. Він не розібрався у своєрідності умов місцевості, у тактичних прийомах своїх парфянських противників і дав їм заманити себе та своє військо вглиб пустельних месопотамських степів [3, 50]. Олександр Беліков розглядає цю проблему на широкому тлі взаємин Римської держави та Парфії. Він вважає, що поразка під Каррами змусила римлян переглянути військову тактику та сам принцип комплектування війська і привела до появи броньованої західної кінноти, що домінувала у Європі протягом всього середньовіччя [1; 2]. Військова кампанія 53 р. до н. е. та катастрофа під Каррами розглядається у монографії М. Пігдоня «Політик нездійснених амбіцій». Дослідник справедливо наголошує на тому, що Красс був продовжувачем політики, яку Республіка проводила щодо своїх сусідів на Сході, зокрема Парфії. І саме так потрібно розглядати його діяльність як намісника Сирії у 54 – 53 рр. до н. е. [12, 201].

Метою статті є проаналізувати Парфянський похід Красса та уточнити причини невдач римської армії.

Навесні 56 р. до н. е. відбулася зустріч тріумвірів у місті Лукка. Було продовжено на наступні п'ять років намісництво Цезаря в Галлії, а Помпей та Красс мали стати консулами на 55 р. до н. е. Після виконання магістратури, Красс мав отримати в управління провінцію Сирію, однак він відбув туди ще у 55 р. до н. е. і розпочав готуватися до війни з парфянами. Можливо, цей поспіх був пов'язаний з тим, що у Парфії в цей час загострилася боротьба за владу [10, 49], тому Красс, ймовірно, намагався не втратити сприятливу для вторгнення у парфянські володіння нагоду. Потрібно сказати, що від'їзд Красса у провінцію відбувся за не

зовсім сприятливих обставин. Народний трибун Атей намагався перешкодити від'їзду і навіть виголосив для цього якісь закляття (Plut. Crass. 16.5). Позаяк римське суспільство було досить забобонним [8, 60], це справило негативне враження на присутніх. Однак Красс на це не зважав і розпочав подорож, не взявши до уваги навіть те, що море було неспокійним. Через це він втратив багато кораблів (Plut. Crass. 17).

Уже влітку 54 р. до н. е. Красс переходить Євфрат і вторгається у підконтрольні Парфії землі Північного Межиріччя. Можливо, римський полководець мав намір взяти ці землі під контроль, щоб забезпечити собі міцний тил для подальших військових дій у Вавилонії чи Вірменії [12, 203]. Спочатку Крассові сприяв успіх – римляни зайняли у Месопотамії багато міст, які підкорилися їм добровільно. Залишивши у підкорених містах каральні загони, Красс відійшов у Сирію на зимовий період. На думку Плутарха, це було його першою помилкою, адже замість того, щоб йти вперед і зайняти Вавилон та Селевкію, він дав ворогам час підготуватися (Plut. Crass. 17). Такої ж думки дотримується Діон Кассій (Dio 40.13.4). У сучасній історіографії немає одностайної оцінки такого рішення Красса. Деякі дослідники поділяють позицію античних авторів і вважають, що Красс мав розпочати похід на Селевкію та Вавилон [10, 50]. Висловлено також думку, що Красс не повинен був відходити на зиму у Сирію, а мав залишитися у завойованих районах Північного Межиріччя. З цим не погоджується М. Пієгдонь [12, 205]. Справді, відхід Красса у Сирію дав парфянам час на підготовку до війни. Але, на наше переконання, обидва названі раніше варіанти також не були б вдалими у разі їх втілення у життя. Для захоплення Селевкії та Вавилону наявних у Красса сил було недостатньо. Якщо б він залишився зимувати в уже завойованих областях, то видатки з утримання його армії були б покладені на міста, які ставилися до римлян прихильно. Це могло б змусити їх переглянути свою позицію і перейти на бік парфян. Зрештою, і самим парфянам нічого не перешкоджало б спокійно готуватися до нової військової кампанії проти римлян. Але якщо правильним є висловлене нами вище припущення про мотиви поспішного від'їзду Красса до Сирії, то

його відхід у Сирію суперечив попереднім планам скористатися династичною боротьбою у Парфії.

Сам Красс абсолютно не вважав свою ситуацію складною. Легкість, з якою йому вдалося взяти під контроль деякі території у Межиріччі, утвердила його у думці, що майбутній похід у Вавилонію не повинен створити жодних проблем. Ще більше він переконався у цьому тоді, коли до нього прибули послы від парфянського царя Орода II із питанням щодо причин вторгнення у парфянські володіння. Однак Красс повів себе дуже самовпевнено і сказав, що відповідь про причини війни в Селевкії (Dio 40.16.3). Утім ситуація складалася для нього не так вдало. Не справдився його розрахунок на суттєве ослаблення сил ворога через боротьбу за парфянський трон. Сурен, полководець Орода II, придушив виступи прихильників Мітрідата III, брата парфянського царя, що намагався захопити владу у Парфії. Сам Мітрідат був схоплений і вбитий за наказом Орода, який вважав його радше ворогом, ніж братом: *Mithridates autem fiducia cognationis ultro se in potestatem Orodis tradit. Sed Orodes plus hostem quam fratrem cogitans in conspectu suo trucidari iussit* (Justin 42.4.3 – 4). Окрім того, Красс змарнував зимовий час у Сирії. Там він займався не перевіркою своїх збройних сил і не підготовкою війська, а вираховував свої прибутки. Плутарх передає ворожу Крассу традицію, ніби він наказував містам і правителям проводити набір воїнів, а потім за гроші звільняв їх від цієї повинності (Plut. Crass. 17.5). Мабуть, достовірним є твердження про те, що парфянський цар перестав поважати Красса через його неактивну діяльність протягом першого року війни, особливо, порівнюючи його з такими полководцями, як Лукулл і Помпей. Ород почав розуміти, що римська армія, як і будь-яка інша, могла бути грізною чи слабкою завдяки сильному чи слабкому командуванню [13, 154].

Перед початком нового походу проти Парфії, Красс мав зустріч з царем Вірменії Артаваздом. Останній порадив наступати через гори Вірменії і обіцяв допомогу піхотою та кіннотою. Красс не дослухався до цієї поради і вирішив наступати через Месопотамію, хоча шлях через гористу місцевість міг би нівелювати перевагу парфянської кінноти. Його мотивація полягала у необхідності підтримати гарнізони, залишені ним раніше у Месопотамії (Plut. Crass. 19.2).

Новий похід римляни розпочали навесні 53 р. до н. е. силами семи легіонів та майже чотирьох тисяч вершників. Під час переправи через Євфрат римлянам довелося змагатися з сильною бурєю, яка зруйнувала наведений через ріку міст ще до того, як уся армія зуміла переправитися на лівий берег. Усе це супроводжувалося несприятливими знаменнями, які справили дуже неприємне враження на воїнів. Щоб підбадьорити своє військо, Красс виступив перед воїнами з промовою, яку завершив не зовсім вдало. Він заявив, що міст через ріку він наказує зруйнувати, щоб ніхто із солдат не повернувся назад. Усе це справило гнітюче враження на римську армію (Dio 40.18 – 19; Plut. Crass. 19.3 – 6).

Парфянські війська були розділені на дві частини. Однією, що складалася в основному з піхотинців, командував безпосередньо Ород II. Завданням цієї армії було знищити царя Вірменії Артавазда, що був римським союзником. Інша частина парфянського війська складалася з близько десяти тисяч кінноти, серед яких одна тисяча були важкоозброєними і спрямованими проти армії Красса. Командував цією армією воєначальник Сурен, якого Плутарх характеризує як досвідченого полководця, що своїми якостями переважав усіх серед парфян того часу (Plut. Crass. 21.6 – 7).

Не зустрівши на початках опору, Красс неправильно витлумачив отримані від своєї розвідників дані. Зокрема, вони зазначили, що місцевість попереду абсолютно безлюдна, але вони помітили сліди великої кількості коней, які ніби втікали від переслідування. Усе це Красс витлумачив у прийнятний для себе спосіб. Він відкинув пропозицію квестора Гая Кассія зупинитися у якомусь із укріплених міст і зачекати, доки не будуть отримані надійні відомості щодо намірів ворога. Відкинув він також і план рухатися вздовж берега річки Євфрат. Мабуть, це була чергова помилка Красса. Плутарх зазначає, що, рухаючись вздовж річки, Красс міг кораблями постачати продовольство і, крім того, убезпечити армію від атаки з флангу (Plut. Crass. 20). А. Бокщанін вважає, що Красс відмовився від наступу вздовж течії Євфрата вимушено через появу у нього на фланзі парфянської кінноти. Він припускає, що Красс різко повернув на схід тому, що вважав, ніби йому вдалося заманити ворога і прагнув вирішальної битви [3, 46 – 47]. Окрім того, Красс довірився якомусь місцевому араб-

ському правителю на ім'я Абгар чи Акбар, який, ймовірно, був правителем міста Едесса [10, 53]. Як передає Плутарх, Акбар, будучи у змові з парфянськими воєначальниками, зумів переконати Красса відійти від ріки та гористої місцевості (Plut. Crass. 20).

Отже, неправильно оцінивши плани ворога, Красс обрав чи не найгірший, з усіх можливих, варіант ведення кампанії. Дорога, якою рухалися римляни, була вкрай важкою: глибокий пісок, відсутність води та рослинності. Посли від царя Вірменії повідомили про важку боротьбу Артавазда з Ородом, що не дозволяє йому надіслати римлянам обумовлену раніше допомогу. Вони передали пораду свого царя, щоб Красс або повернув назад і прийшов на допомогу Артавазду, або продовжував рух вперед, але уникав місцевості, сприятливої для дій парфянської кінноти. Однак Красс відповів, що не має часу на Вірменію, а згодом він з'явиться там для розправи над Артаваздом за його зраду (Plut. Crass. 22.3).

Через декілька днів римляни нарешті підійшли до долини річки Балісс, але виявилось, що ворог не лише припинив удавану втечу, але сам готовий атакувати римлян. Більшість римських командирів радили зупинитися поблизу ріки на відпочинок, провести належну розвідку і на світанку вирушити проти ворога. Проте Красс учергове приймає неправильне рішення. Він пристає на думку тих, що радили негайно атакувати ворога. Не давши своїм воїнам відпочити, Красс веде їх вперед, причому не рівною дорогою, як це робиться зазвичай перед битвою, а швидко і без зупинок. Доки вони не побачили ворога. Сурен, який командував парфянською армією, зумів вишикувати своє військо так, що воно видалось римлянам спершу не надто чисельним і справило враження надто слабкого. Проте коли обидва війська зблизилися, римляни побачили, що їм протистоїть велика і добре озброєна армія (Plut. Crass. 23).

Початок битви дав римлян деякі підстави для оптимізму. Парфянська важка кіннота, озброєна списами, спробувала завдати удару по римських легіонах, але була відкинута. Однак подальший перебіг подій показав, що римське військо перебуває у дуже скрутному становищі. Красс наказав легкоозброєній піхоті вдарити по ворогу, але ця атака була відбита парфянськими лучниками без особливих труднощів. Після цього парфянські стріли завдавали

римлянам важких поранень, а будь-які спроби вступити з противником у ближній бій не досягали успіху. Усі надії Красса на те, що у противника врешті-решт закінчатся стріли, виявилися марними. Велике розчарування римлян викликала інформація про наявність в обозі парфян великого числа верблюдів, навантажених стрілами (Plut. Crass. 24 – 25.1).

Пробуючи виправити ситуацію, Красс наказав своєму синові Публію Крассу, який у цій битві командував правим крилом римського війська, атакувати парфян і спробувати змусити їх прийняти бій. Публій Красс очолив цю атаку, яка спершу видалася багатообіцяючою, але завершилася повною катастрофою. Не розпізнавши військову хитрість ворога, римський загін відірвався від основних сил і був оточений. П'ятсот римлян були взяті у полон, більше п'яти тисяч загинули, в тому числі і Публій Красс (Plut. Crass. 25). Загибель цього загону позбавила Красса кращої частини кінноти і зробила неможливим подальший наступ римлян углиб парфянської території [3, 48]. Під час цієї битви до парфян приєднався також загін під командуванням Абгара (Dio 40.23), що ще більше погіршило становище римлян. З настанням ночі римляни розпочали відступ на північ, вздовж річки Балісс до міста Карри. Рішення про це було прийняте на зборах центуріонів, які були скликані за ініціативи легата Красса Октавія і Гая Кассія. Красс у той час самоусунувся від командування і не виходив зі свого намету. Залишений римлянами табір, уранці зайняли парфяни. При цьому було перебито понад чотири тисячі поранених римських воїнів, яких залишили на милість ворога (Plut. Crass. 27 – 28).

В умовах майже повної дезорганізації основним силам римлян вдалося ще до світанку дійти до Карр і знайти захист за його мурами. Проте місто не було готове для тривалої облоги, і Красс вирішив продовжувати відступ. Він прийняв рішення рухатися не на захід, до Євфрата, а на північний схід, до Вірменії. Не розголошуючи про свої плани мешканцям міста, римляни під покровом ночі розпочали відступ. Однак парфяни зуміли оточити загін Красса в горах Сіннака (Strab. 16.1.23). Діон Кассій говорить, що успішному відходу римлян перешкодив повний місяць (Dio 40.25.3). Натомість Плутарх уважає, що це сталося внаслідок зради знатного грека з Карр Андромаха, якому Красс довірив бути провід-

ником (Plut. Crass. 29). У цій ситуації Красс, фактично втративши контроль над власним військом, під тиском воїнів погодився взяти участь у переговорах з Суреною, але був убитий разом з іншими воєначальниками (Dio 40.27; Plut. Crass. 30 – 31). М. Пієгдонь вважає, що вбивство Красса могло відбутися через непорозуміння. Римляни, які його супроводжували, могли неправильно інтерпретувати дії парфян, і через це дійшло до сутички, яка закінчилася вбивством римського полководця [12, 224].

Отже, парфянський похід Красса завершився дуже невдало. Зі всієї армії у Сирію повернулися не більше чотирнадцяти тисяч воїнів. Понад двадцять тисяч римлян загинули, близько десяти тисяч – взяті у полон. До рук парфян потрапили також штандарти римських легіонів – *signa militaria*. Римляни зможуть отримати їх назад лише за Августа (Suet. Aug. 21.3; Tib. 9.1). Значною мірою завдяки зусиллям Гая Кассія вдалося відбити подальше вторгнення парфян у Сирію, і провінція залишилася під контролем римлян (Vell. Pat. 2.46.4 – 5). Діон Кассій говорить, що це вдалося зробити тому, що парфяни атакували Сирію невеликими силами (Dio 40.28.1).

Загалом можна погодитися з оцінкою результатів парфянської кампанії Красса, яку дає М. Пієгдонь: розпад тріумвірату та загострення боротьби між Помпеем і Цезарем; з того часу Рим змушений був брати до уваги Парфію і розглядати її як політичного партнера; водночас поразка Красса збуджувала у Римі бажання помсти. Але, на нашу думку, твердження про те, що «у римській свідомості надовго оселилося почуття страху перед парфянською кіннотою» є перебільшенням [12, 225 – 226]. Не думаємо, що цей страх відчував Цезар, який готував похід проти парфян, Антоній, який його здійснив (хоч і невдало), Траян та Септімій Север, які здобували над парфянами великі перемоги. Наслідком поразки римлян також стало укладення союзу між Парфією та Вірменією, скріплений шлюбом між сином парфянського царя Орода Пакором та сестрою царя Вірменії Артавазда.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо на тому, що, хоча Красс мав у римському суспільстві репутацію багатія, все ж він свого часу продемонстрував деякі здібності до керівництва військом. Він зумів навести тверду дисципліну в легіонах під час при-

душення повстання Спартака і завдав вирішальної поразки армії повстанців. Однак коли мова йде про парфянський похід, то саме Красс повністю відповідальний за цю поразку. Помилкою було саме рішення щодо парфянського походу. Мабуть, його єдиним мотивом було отримати гучну перемогу, щоб зрівнятися військовою славою зі своїми колегами по тріумвірату. Красс довіряв порадам тих, кому були байдужі інтереси Риму і не довіряв своїм воєначальникам. Він не лише не зумів використати ресурси союзників, але й своїми діями відштовхував їх. Зрештою, у критичні моменти Марк Красс втрачав контроль над ситуацією, не здійснював керівництво армією та піддавався тискові легіонерів, приймаючи рішення.

Перспективним напрямом подальшого вивчення проблеми може бути дослідження парфянського походу Марка Антонія.

Література

1. Беликов А.П. Парфянский поход Красса : военно-технический аспект / А.П. Беликов // *Para bellum*. – 2001. – № 12. – С. 21–24.
2. Беликов А.П. Рим и Парфия : истоки взаимного неприятия / А.П. Беликов // *АМА*. – Саратов, 2002. – Вып. 11. – С. 51–52.
3. Бокшанин А.Г. Битва при Каррах (Война Марка Лициния Красса с Парфией в 54 – 53 гг. до н. э.) / А.Г. Бокшанин // *ВДИ*. – 1949. – № 4. – С. 41–50.
4. Дюрант В. Цезарь и Христос / В. Дюрант. – М. : Крон-Пресс, 1995. – 736 с.
5. Каутский К. Происхождение христианства / К. Каутский. – М. : Политиздат, 1990. – 463 с.
6. Крист К. История времен римских императоров от Августа до Константина / К. Крист. – Ростов н/Д. : Феникс, 1997. – Т. 1. – 574 с.
7. Моммзен Т. История Рима / Т. Моммзен. – СПб. : «Наука» – «Ювента», 1995. – Т. 3 : От смерти Суллы до битвы при Тапсе. – 432 с.
8. Петrenchко О. Римське суспільство і *superstitio* доби принціпату / О. Петrenchко // *Древности*. – Х. : Харківське історико-археологічне товариство, 2011. – С. 53–63.
9. Утченко С.Л. Юлий Цезарь / С.Л. Утченко. – М. : Мысль, 1976. – 365 с.
10. Bivar A.D.H. The political history of Iran under the Arsacids / A.D.H. Bivar // *The Cambridge History of Iran*. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – Vol. 3 (1) : The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods. – P. 21–99.

11. Jaczynowska M. Historia Starożytnego Rzymu / M. Jaczynowska. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1986. – 416 s.
12. Piegoń M. Krassus : polityk niespełnionych ambicji / M. Piegoń. – Kraków : Historia Jagellonica, 2011. – 292 s.
13. Rawlinson G. Parthia / G. Rawlinson. – New York : Cosimo, 2007. – 432 p.
14. Woolf G. Rome : an Empire's story / G. Woolf. – New York : Oxford University Press, 2012. – 366 p.

References

1. Belikov, A.P. (2001). Parfijskii pokhod Krassa: voenno-tekh-nicheskii aspekt [The Parthian expedition of Crassus: the military-technical aspect]. *Para bellum*, 12, 21–24 [in Russian].
2. Belikov, A.P. (2002). Rim i Parfiia: istoki vzaimnogo nepriiatiiia [Rome and Parthia: the origins of mutual rejection]. *Antichnyi mir i ar-kheologiiia – The Ancient World and Archeology*, 11, 51–52 [in Russian].
3. Bokshchanin, A.G. (1949). Bitva pri Karrakh (Voina Marka Liciniia Krassa s Parfiei v 54 – 53 gg. do n. e.) [The Battle of Carrhae (War of Mark Licinius Crassus with Parthia in 54 – 53 BC)]. *Vestnik Drevnei Istorii – Herald of Ancient History*, 4, 41–50 [in Russian].
4. Diurant, V. (1995). *Tsezar i Khristos [Caesar and Christ]*. Moskva: Kron-Press [in Russian].
5. Kautskii, K. (1990). *Proiskhozhdenie khristianstva [The Origin of Christianity]*. Moskva: Politizdat [in Russian].
6. Krist, K. (1997). *Istoriia vremen rimskikh imperatorov ot Avgusta do Konstantina [The history of the Roman Emperors from Augustus to Constantine]* (Vol. I). Rostov-na-Donu: Feniks [in Russian].
7. Mommzen, T. (1995). *Istoriia Rima [History of Rome]* (Vol. III). St. Petersburg: Nauka – Iuventa [in Russian].
8. Petrechko, O. (2011). Rymse suspilstvo i superstio doby pryntsypatu [The Roman society and superstitions of the Principate period]. *Drevnosty – Antiquities* (pp. 53–63) [in Ukrainian].
9. Utchenko, S.L. (1976). *Iulii Tsezar [Julius Caesar]*. Moskva: Mysl [in Russian].
10. Bivar, A.D.H. (1983). The political history of Iran under the Arsacids. In E. Yarshater (Ed.), *The Cambridge History of Iran. Vol. 3 (1): The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods* (pp. 21–99). Cambridge: Cambridge University Press [in English].
11. Jaczynowska, M. (1986). *Historia Starożytnego Rzymu [History of Ancient Rome]*. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe [in Polish].

12. Piegdoń, M. (2011). *Krassus: polityk niespełnionych ambicji [Crassus: a politician with unfulfilled ambitions]*. Kraków: Historia Iagellonica [in Polish].

13. Rawlinson, G. (2007). *Parthia*. New York: Cosimo [in English].

14. Woolf, G. (2012). *Rome: an Empire's story*. New York: Oxford University Press [in English].

TARNAVSKIY Roman – postgraduate at the World History and Special Historical Disciplines department, Ivan Franko State Pedagogical University (romaha94romaha@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-0860>

THE PARTHIAN CAMPAIGN OF MARCUS LICINIUS CRASSUS

The article proves that Mark Licinius Crassus is fully responsible for the defeat in the Parthian campaign. The mistake was the very decision about the Parthian campaign. Apparently, the only motive of Crassus was to get a great victory in order to compare military glory with Caesar and Pompey. In the summer of 54 BC Crassus crossed the Euphrates and invaded Northern Mesopotamia, which was controlled by Parthia. At first his action was successful. The Romans took control of a number of cities without a fight. But Crassus did not cement his success and led the army to winter quarters in Syria. The decision proved costly as it gave time to the king of Parthia to prepare for the subsequent struggle.

On the contrary, Crassus did not prepare his army for a subsequent war. He wasted his winter, collecting money from nearby territories. After that, the king of Parthia ceased to respect him as a commander. The new campaign of the Romans began in the spring of 53 BC by seven legions and almost four thousand horsemen. He crossed the Euphrates without encountering resistance from Parthians and misinterpreted the data obtained by his scouts. He chose the worst option for continuing the campaign against the advice of his commanders. The way the Romans were moving was extremely difficult: deep sand, lack of water and vegetation. The enemy managed to entice the Romans into the territory, which was very favorable for the action of the Parthian cavalry. Another time Crassus made a wrong decision to attack the enemy immediately, not allowing his soldiers to rest. Not surprisingly, the battle ended in the complete defeat of the Ro-

mans. The subsequent actions of Crassus were not well thought out and led the Roman army to a logical catastrophe.

It is established that Crassus trusted the advice of those who were indifferent to the interests of Rome and did not trust his commanders. He did not only fail to use the resources of his allies but he also repelled them by his actions. It is proved that at critical moments, Marcus Crassus lost control of the situation, did not lead the army, and in taking decisions he had been pressured by the legionnaires.

Keywords: Marcus Licinius Crassus, Rome, Parthia, Parthian campaign.

Стаття надійшла до редакції 24.10.17.